



CCJE(2019)6

Strasbourg, 7. november 2019

POSVETOVALNI SVET EVROPSKIH SODNIKOV (CCJE)

Mnenje št. 22 (2019)

VLOGA STROKOVNIH SODELAVCEV

I. Uvod

1. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP) zagotavlja pravico do neodvisnega, nepristranskega in z zakonom ustanovljenega sodišča.¹ Da bi sodno odločanje lahko potekalo v skladu z omenjenimi jamstvi, se neodvisnost in nepristranskost sodnikov varujeta tako med imenovanjem kot tudi med opravljanjem sodniških nalog. S tem, ko strokovni sodelavci pomagajo sodnikom v postopku sodnega odločanja, lahko še izboljšajo kakovost in učinkovitost sodniškega dela v interesu družbe in strank postopka. Ta pomoč pa ne sme ogrozati pravic strank iz 6. člena EKČP. Posvetovalni svet evropskih sodnikov (CCJE) je zato v skladu s pooblastilom, ki mu ga je podelil Odbor ministrov Sveta Evrope, pripravil naslednje mnenje.
2. Mnenje je bilo pripravljeno na podlagi prejšnjih mnenj CCJE, Magne Carte sodnikov CCJE (2010) in ustreznih uradnih dokumentov Sveta Evrope, zlasti Evropske listine o zakonski ureditvi položaja sodnikov (1998) ter Priporočila Odbora ministrov CM/Rec(2010)12 o sodnikih, neodvisnosti, učinkovitosti in odgovornostih.
3. Mnenje upošteva tudi odgovore članov CCJE na vprašalnik »o vlogi sodnih uradnikov in strokovnih sodelavcev na sodiščih ter njihovem odnosu s sodniki«, povzetek teh odgovorov in predhodni osnutek, ki ju je pripravila prof. dr. Anne Sanders (Univerza v Bielefeldu/višje deželno sodišče Hamm), znanstvena ekspertinja, imenovana s strani Sveta Evrope.

¹ 6. člen EKČP.

II. Pomoč sodnikom: področje uporabe mnenja

A. Kdo so strokovni sodelavci?

4. Sodnikom lahko pri delu pomagajo različni strokovni sodelavci in sodno osebje. To mnenje se osredotoča na strokovne sodelavce. Strokovni sodelavci imajo pravno izobrazbo in sodnikom ali senatom sodnikov pomagajo pri sodnem odločanju. Strokovni sodelavci opravljajo raznovrstne naloge, kot so raziskovanje, pripravljane poročil o pravnih vprašanjih ali izdelovanje osnutkov sodnih odločb. Pri tem imajo lahko različne nazive, kot so strokovni sodelavci, sodniški pomočniki, sodni uradniki, tajniki, *Referendare*, *Wissenschaftliche Mitarbeiter*, *Gerichtsschreiber*, *référéndaires* ali *greffiers*.²

B. Sodno osebje zunaj področja uporabe mnenja

5. Sodno osebje, ki skrbi za varnost, vzdrževanje sodnih poslopij in storitve informacijske tehnologije, je za sodni sistem sicer nepogrešljivo, vendar ga mnenje ne zajema.
6. Tako kot strokovni sodelavci tudi administrativno osebje pogosto tesno sodeluje s sodniki. Njihova naloga je na primer skrb za urejanje spisov, korespondenco, izdelavo izvirnikov sodnih odločb, zbiranje listinske dokumentacije in pripravo statističnih podatkov. Čeprav se njihovo delo lahko v veliki meri prekriva z delom strokovnih sodelavcev, se to mnenje osredotoča le na položaj in naloge strokovnih sodelavcev.
7. Dodiplomski študentje prava, ki na sodišču delajo kot pripravniki, so izvzeti iz področja uporabe tega mnenja, tudi če nudijo pomoč sodnikom.
8. Sodniški pomočniki ali *Rechtspfleger* oziroma španski *Letrados de la Administración de Justicia*, ki imajo v določenih zadevah, kot na primer pri vprašanjih v zvezi z izvršbo ali registracijo, omejena pooblastila za odločanje, so prav tako izvzeti iz področja uporabe mnenja. Ti sodniški pomočniki ne pomagajo sodnikom pri sodnem odločanju, ampak sami odločajo v svojih zadevah in opravljajo lastne naloge. V nekaterih državah članicah imajo tudi strokovni sodelavci določena pooblastila za samostojno odločanje, pri čemer ne gre za pomoč sodnikom. V številnih državah članicah posebno sodno osebje, na primer belgijski *greffier*, prav tako opravlja naloge, kot so vpisovanje zadev, overjanje sodnih odločb in drugih listin ter pisanje zapisnikov na narokih. Tudi te naloge so zunaj področja mnenja, saj je za njihovo opravljanje potrebna določena stopnja neodvisnosti celo od sodnika.
9. V različnih državah članicah lahko sodno osebje z enakim nazivom opravlja različne naloge. Tam, kjer ima to dvojno vlogo, se mnenje omejuje le na tisti del sodnega osebja, ki ima vlogo pomočnika sodnika.
10. Da bi lahko sprejeli pravilno odločitev, se morajo sodniki številnih zadevah nasloniti na znanje in izkušnje strokovnjakov, ki nimajo pravne izobrazbe. Tudi, če so ti zaposleni na sodišču, niso zajeti s tem mnenjem.

²Informacije o praksi v državah članicah, ki so navedene v tem mnenju, so zelo zgoščene. Za podrobnejše informacije si bralec lahko prebere odgovore članic CCJE in povzetek odgovorov, dostopnih na <https://www.coe.int/en/web/ccje/opinion-no.-22-on-the-role-of-court-clerks-and-legal-assistants-within-the-courts-and-their-relationships-with-judges>.

III. Vloga in naloge sodnikov in strokovnih sodelavcev

A. Kateri bi morali biti razlogi za zaposlovanje strokovnih sodelavcev?

1. Pomoč pri delovanju sodnega sistema

11. Zagotavljanje pomoči pri delovanju sodnega sistema v interesu družbe bi moral biti glavni razlog za zaposlovanje strokovnih sodelavcev. Usposobljeni strokovni sodelavci lahko sodnikom zagotavljajo dragoceno pomoč in s tem pripomorejo h kakovostnejšim sodnim odločbam. Delo strokovnih sodelavcev s specializiranim pravnim znanjem je lahko še posebej koristno.³ Ne glede na to se na račun zaposlovanja strokovnih sodelavcev ne sme zanemariti imenovanja usposobljenih sodnikov in njihovih možnosti za ustrezno usposabljanje.

2. Izobraževanje mladih pravnikov, zlasti (bodočih) sodnikov

12. Delo strokovnih sodelavcev lahko služi tudi v izobraževalne namene. Mladi pravniki lahko z delom, ki ga opravljajo kot strokovni sodelavci, pridobijo koristen vpogled v delo sodišč. To potrjujejo tudi izkušnje držav članic. V nekaterih državah članicah je pomoč sodniku obvezni del pravnega izobraževanja pred začetkom opravljanja poklica.⁴ V drugih državah članicah je delo kot strokovni sodelavec uradni ali neuradni predpogoj oziroma se vsaj upošteva kot izkušnja pri pridobitvi sodniškega naziva.⁵ Tudi v državah, kjer ni kariernega sodstva in so sodniki imenovani iz vrst uspešnih praktikov, se pridobljeni vpogled v delo sodišč šteje za koristen.⁶ V državah članicah, kjer lahko mladi sodniki za omejen čas opravljajo delo kot strokovni sodelavci na višjih sodiščih, pa jim take začasne dodelitve⁷ omogočijo, da pred napredovanjem na višja sodniška mesta pridobijo koristne izkušnje in vpogled v delo sodišč.

3. Učinkovitost

13. Hitro in učinkovito sodno odločanje je eden od pomembnih ciljev delovanja sodstva. Prav tako je ključen vidik učinkovitega sodstva, da se po temeljiti obravnavi vseh vprašanj sprejmejo kakovostne sodne odločitve⁸. Strokovni sodelavci lahko sodnike pomembno razbremenijo nesodnih opravil in s tem pospešijo delo sodišč ter zmanjšajo število sodnih izostankov.⁹ Hkrati lahko sodnikom pomagajo pri izdelavi kakovostnejših sodnih odločb. Kot je poudaril CCJE, morajo države članice zagotoviti ustrezna sredstva, ki bodo sodiščem omogočila kakovostno delo v javnem interesu.¹⁰ Pri tem je predvsem treba zagotoviti denarna sredstva za imenovanje zadostnega števila sodnikov. Ker pa dela na sodiščih ne opravljajo le sodniki, je treba zagotoviti tudi ustrezna denarna sredstva za zaposlitev usposobljenega sodnega osebja, vključno s strokovnimi sodelavci.¹¹

14. Vzpostaviti je torej treba ravnovesje med hitrostjo sodnega postopka in pravico strank do neodvisnega in nepristranskega sodišča iz 6. člena EKČP. Ker strokovni sodelavec ni sestavni del takega sodišča, se na račun zaposlovanja strokovnih sodelavcev ne

³ Na primer v mednarodnem in evropskem pravu: Mnenje CCJE št. 9 (2006), 19. odstavek, priporočilo A(e).

⁴ Nemčija, Slovenija.

⁵ Belgija, Bosna in Hercegovina, Finska, Gruzija, Poljska, Moldavija, Slovenija, Švedska, Švica.

⁶ Irska, Združeno kraljestvo.

⁷ Albanija, Hrvaška, Nemčija, Slovenija.

⁸ Glej Priporočilo CM/Rec(2010)12, 31. odstavek; za kakovost sodnih odločb glej Mnenje CCJE št. 11 (2008).

⁹ Glej Mnenje CCJE št. 6 (2004), 65. odstavek.

¹⁰ Glej Priporočilo CM/Rec(2010)12, 32. odstavek, in Mnenje CCJE št. 2 (2001), 4. odstavek; Mnenje št. 10 (2007), 37. odstavek; Mnenje št. 17 (2014), 35. odstavek; Mnenje št. 18 (2015), 22. odstavek.

¹¹ Glej Mnenje CCJE št. 11 (2008), 14. odstavek; Mnenje CCJE št. 2 (2001), 8. odstavek.

sme zanemariti imenovanja zadostnega števila sodnikov. Prevelika delovna obremenitev sodnikov lahko povzroči, da se na strokovne sodelavce skuša prenesti več nalog, kot je to zaželeno.¹²

15. S tem, ko strokovni sodelavci sodnikom pomagajo pri odločanju, lahko prispevajo k izboljšanju delovanja sodišč na vseh ravneh. Države članice morajo skrbno premisliti, ali bodo zaposlile strokovne sodelavce, in če, na katerih stopnjah sodišč bodo ti delovali ter kako bo organizirano njihovo delo, da bodo pripomogli h kakovosti in pravočasnosti s tem pa tudi učinkovitosti sodnega sistema. Pri tem se morajo države članice zavedati, da se lahko različni nameni zaposlovanja strokovnih sodelavcev medsebojno izključujejo. Če naj prispevajo k hitrejšemu sodnemu odločanju, tega ni mogoče doseči z zaposlovanjem strokovnih sodelavcev v izobraževalne namene, saj mentorstvo in poučevanje dodatno obremenjujeta sodnike.
16. Čeprav se vse države članice, ki zaposlujejo strokovne sodelavce, strinjajo, da ti sodnikom nudijo dragoceno pomoč in prihranijo čas, le malo držav članic zbira podatke o tem, kolikšna je njihova dejanska korist.¹³ Priporočljivo je, da države članice ovrednotijo, kolikšen je prispevek strokovnih sodelavcev.

B. Vloga sodnika in vloga strokovnega sodelavca

1. Vloga sodnika

17. Razumevanje vloge sodnika se od države do države razlikuje, saj je v vsakem sodnem sistemu neločljivo povezana z njegovo zgodovino ter pravno in sodno kulturo. Znatne razlike so lahko še vedno prisotne na primer med državami z anglosaškim oziroma kontinentalnim pravnim sistemom. V anglosaških pravnih sistemih se izdelava sodne odločbe lahko razume kot sodnikova osebna naloga, ki se je ne sme prenesti ali deliti s strokovnim sodelavcem ne glede na njegovo usposobljenost.
18. Ne glede na različnost sodnih praks in tradicij je v vseh sodnih sistemih sodno odločanje bistvo sodnikove vloge. 6. člen EKČP določa, kateri so pogoji za legitimnost sodnih odločb. Namen postopkovnih¹⁴ in materialnih jamstev glede neodvisnosti in nepristranskosti sodstva je varstvo sodnega odločanja posameznega sodnika.¹⁵ Zagotavljajo, da lahko sodniki neodvisno in nepristransko odločajo v zadevah v skladu z zakonom in na podlagi lastne presoje dejstev.¹⁶ Ta jamstva niso privilegiji v interesu sodnikov, ampak vladavine prava in oseb, ki uveljavljajo sodno varstvo, kot to zagotavlja 6. člen EKČP.¹⁷ Sprejemanje odločitev zato ni privilegij sodnikov, ki ga je mogoče po želji prenesti na druge, temveč je v družbi, ki temelji na načelu vladavine prava, osrednja naloga sodnika. Sodniki niso le menedžerji, ampak morajo obvladovati

¹² Glede učinkov povečane delovne obremenitve na delo s strokovnimi sodelavci glej Nina Holvast, V senci sodnika – vključevanje strokovnih sodelavcev v delo nizozemskih okrožnih sodišč (*In the shadow of the judge - the involvement of judicial assistants in Dutch district courts*), 2017, str. 179–181; glej tudi Peter Bieri, Strokovni sodelavci v Švici – rešitev za obvladovanje pripada zadev (*Law Clerks in Switzerland – A Solution to Cope with the Caseload*), Mednarodna revija za sodno upravo (*International Journal for Court Administration*), letn. 7 (2016).

¹³ Češka, Združeno kraljestvo; raziskava na Hrvaškem je pokazala, da so sodišča s strokovnimi sodelavci učinkovitejša od sodišč brez take pomoči.

¹⁴ Glede pomena imenovanja sodnikov glej Priporočilo CM/Rec(2010)12, 3. in 4. odstavek. Glej tudi sodbo Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) z dne 12. marca 2019 – *Astradsson proti Islandiji* – zadeva št. 26374/18.

¹⁵ Glej Listino EU o temeljnih pravicah: Sodišče Evropske unije, sodba z dne 27. februarja 2018 – *Associação Sindical dos Juizes Portugueses proti Tribuna de Contas* – zadeva št. C 64/16, 44. odstavek. Glede pomena delitve oblasti in neodvisnosti sodstva kot elementa javnega pomena pri svobodi govora glej sodbo Evropskega sodišča za človekove pravice z dne 23. junija 2016 – *Baka proti Madžarski* – zadeva št. 20261/12, 162.–176. odstavek.

¹⁶ Glej Priporočilo CM/Rec(2010)12, 5. odstavek.

¹⁷ Glej Priporočilo CM/Rec(2010)12, 11. odstavek.

pravne in dejanske vidike zadev, tako da sprejemanje sodnih odločitev v celoti ostane v njihovih rokah.

2. *Vloga strokovnega sodelavca*

19. Vloga strokovnega sodelavca izhaja iz vloge sodnika. Strokovni sodelavci morajo sodnikom zagotavljati pomoč pri njihovem delu, ne pa jih nadomeščati. Ne glede na to, kakšne naloge opravlja strokovni sodelavec, mora njegovo delo nadzorovati sodnik ali sodniki, ki ostanejo odgovorni za vse vidike sodnega odločanja. Ker pa pomagajo sodnikom pri sodnem odločanju, so strokovni sodelavci vključeni v opravljanje sodnih nalog. Zato morajo izpolnjevati najvišje poklicne in etične standarde ter s tem prispevati h krepitvi zaupanja javnosti v sodne institucije.¹⁸

C. **Delo strokovnih sodelavcev**

20. V vsakem pravnem sistemu je treba sprejeti odločitev, ali in v kolikšni meri bodo v delo vključeni strokovni sodelavci. Ta odločitev je odvisna od številnih dejavnikov, kot sta pravna tradicija in razumevanje vloge sodnika in strank.

1. *Katere naloge in odgovornosti morajo ostati v pristojnosti sodnika?*

21. Kot je bilo že omenjeno, je sprejemanje odločitev osrednja naloga sodnikov v vseh pravnih sistemih. Ta naloga mora zato ostati v pristojnosti sodnika ali senata sodnikov, odgovornih za zadevo. Sprejemanje odločitev zahteva uporabo prava na podlagi celovitega razumevanja dejstev zadeve. Sodniki na sodnih obravnavah ugotavljajo dejstva ter z odvetniki in strankami razpravljajo o spornih vprašanjih. V kazenskih zadevah na primer sodna obravnava omogoča, da se zaslišita oškodovanec in obdolženec. Izdelava sodbe mora biti zato v vseh pogledih sad odločitev, ki jih sprejme sodnik.¹⁹
22. Bolj ko so strokovni sodelavci vključeni v postopek sprejemanja odločitev, pomembnejša je previdnost. Pri pripravljalnem delu je treba ohraniti ravnovesje med učinkovito organizacijo dela in nadzorom sodnika. Z zornega kota sodnikov to pomeni, da morajo skrbno nadzorovati delo strokovnih sodelavcev.

2. *Delo strokovnih sodelavcev, povezano s postopkom odločanja*

23. Odzivi držav članic kažejo, da lahko strokovni sodelavci opravljajo različne naloge z različno stopnjo odgovornosti. Če strokovni sodelavci aktivno sodelujejo v postopku sprejemanja odločitev, morajo države članice zaradi varstva pravic strank v skladu s 6. členom EKČP zagotoviti, da sodnik ohrani nadzor nad delom strokovnih sodelavcev.

(i) *Urejanje listin in raziskovanje dejstev*

24. Strokovni sodelavci lahko pomagajo pri raziskovanju dejstev, na primer z organiziranjem in predhodnim pregledovanjem obsežne dokumentacije pod vodstvom in nadzorom sodnika.²⁰ Ker sprejemanje sodnih odločitev temelji na dejstvih, ostaja njihovo ugotavljanje in presojanje v izključni pristojnosti sodnika. To pomeni, da mora biti vloga strokovnega sodelavca v tem pogledu omejena.

(ii) *Izdelava osnutkov odločb ali poročil s predlogom odločitve*

¹⁸ Glej vzorčni kodeks etike za pravne osebe in svetovalce na sodiščih in tožilstvih v Bosni in Hercegovini, str. 4.

¹⁹ O pomenu profesionalnosti sodnikov glej Mnenje CCJE št. 11 (2008), 21.–23. odstavek.

²⁰ Na Malti strokovni sodelavci za sodnike zbirajo dokaze.

25. V številnih državah članicah so strokovni sodelavci vključeni v izdelavo osnutkov odločb in sodb, kar lahko zajema tudi izdelavo postopkovnih odločb.²¹ Nekatere druge države članice ne dovoljujejo vključevanja strokovnih sodelavcev v postopek izdelave odločb.²² Če so strokovni sodelavci vključeni v postopek izdelave, morajo delo opravljati pod skrbnim nadzorom in vodstvom sodnika. Države članice bi zato morale proučiti, ali in v kolikšni meri je primerno strokovnim sodelavcem dovoliti navzočnost in sodelovanje na sejah senata.
26. Če strokovni sodelavci izdelujejo celotne osnutke, obstaja tveganje, da bodo njihovi predlogi vplivali na sodnikovo odločitev (sidrni učinek). Tak učinek lahko nastopi tudi, če strokovni sodelavec pripravi le poročilo s predlogom za odločitev.²³ Ta tveganja so lahko še posebej visoka, če strokovni sodelavci prvega osnutka ali poročila ne izdelajo pod vodstvom sodnika. Toda, tudi če osnutek sodbe ali poročilo napišejo v skladu s sodnikovim predhodnim stališčem, lahko predaja te naloge strokovnemu sodelavcu sodniku prepreči, da bi se temeljiteje seznanil z zadevo. V tem primeru se sodnik lahko ne zaveda, da bi se ob podrobnejšem delu na zadevi njegovo začetno stališče morda spremenilo. Sodniki bi se teh tveganj morali zavedati in zagotoviti, da vedno nosijo odgovornost za sprejete odločitve.

(iii) Samostojno delo na zadevah

27. V nekaterih državah članicah strokovni sodelavci na zadevah delajo bolj samostojno, na primer odločajo o postopkovnih vprašanjih, kot je imenovanje izvedencev ali o stroških postopka. V manjšem številu držav članic lahko strokovni sodelavci tudi vodijo obravnave in rešujejo manj pomembne zadeve.²⁴ Pogosto mora odločitev strokovnih sodelavcev v posamezni zadevi odobriti sodnik. Države članice lahko opravljanje teh pomembnih nalog strokovnim sodelavcem prepustijo le na podlagi ustrezne pravne podlage in pod pogojem, da se delo opravlja pod strogim nadzorom sodnika.

(iv) Delo v zvezi z izbiro pritožb ali ustavnih pritožb, ki se sprejmejo v obravnavo

28. Vrhovna in ustavna sodišča, ki imajo edinstveno vlogo pri poenotenju sodne prakse,²⁵ pogosto prejmejo veliko število zadev. Strokovni sodelavci na vrhovnih in ustavnih sodiščih ponavadi povzemajo dejansko in pravno podlago v zadevah ter predlagajo, katere pritožbe ali ustavne pritožbe naj se sprejmejo v obravnavo.²⁶ Takšna pomoč pri pregledovanju vlog omogoča, da se lahko sodniki osredotočijo na pomembne zadeve, medtem ko strokovni sodelavci prispevajo k hitrejši obravnavi rutinskih zadev. Hkrati pa obstaja tveganje, da strokovni sodelavci tako pridobijo vpliv na izbiro zadev, ki naj se sprejmejo v obravnavo. Države članice se morajo teh tveganj zavedati in zagotoviti, da sodno odločanje in izbira zadev ostaneta v pristojnosti sodnikov.

²¹ Andora, Avstrija, Belgija, Hrvaška, Finska, Gruzija, Latvija, Litva, Moldavija, Ruska federacija, Švedska, Ukrajina.

²² Andora, Irska, Združeno kraljestvo.

²³ Glede akademske razprave o tem vprašanju z nadaljnimi sklicevanji glej Nina Holvast, V senci sodnika – vključevanje strokovnih sodelavcev v delo nizozemskih okrožnih sodišč (*In the shadow of the judge - the involvement of judicial assistants in Dutch district courts*), 2017, str. 216.

²⁴ To je mogoče v Bosni in Hercegovini, na Hrvaškem, na Češkem, na Finskem, Islandiji, v Sloveniji in na Švedskem.

²⁵ Glede vloge vrhovnih sodišč pri zagotavljanju enotnosti sodne prakse glej Mnenje CCJE št. 20 (2017), 20.–25. odstavek.

²⁶ Andora, Avstrija, Hrvaška, Češka, Finska, Gruzija, Nemčija, Islandija, Litva, Norveška, Poljska, Romunija, Slovenija, Španija.

3. Delo strokovnih sodelavcev zunaj postopka sprejemanja odločitev

(i) Pravne raziskave

29. Strokovni sodelavci lahko izvajajo pravne raziskave (če jih ne opravijo stranke), vključno z analizami sodne prakse, kar je pogosta praksa v vseh državah članicah, ki zaposlujejo strokovne sodelavce. V nekaterih drugih državah članicah raziskovanje šteje predvsem za dolžnost strank.²⁷ Kadar pa strokovni sodelavci pripravljajo poročila s predlogom odločitve in/ali razlogi za odločitev, postanejo bolj povezani s postopkom odločanja.

(ii) Pisanje uradnih zapisnikov sodnih obravnav

30. Pisanje uradnega zapisnika sodne obravnave je in ostaja pomembna naloga nekaterih strokovnih sodelavcev v številnih državah članicah.²⁸ To nalogo sicer vse bolj prevzema tehnologija, kljub vsemu pa ostaja v določenih primerih pomembna.

(iii) Pripravljanje odločb za objavo

31. Druge naloge strokovnih sodelavcev lahko vključujejo korigiranje besedila odločb, navzkrižno preverjanje podatkov ali pripravo odločb za objavo (zlasti anonimiziranje).

(iv) Pripravljanje informacij za medije

32. CCJE je prepoznal pomembnost, da se medijem zagotovijo povzetki sodnih odločb ter informacije o dejstvih in obravnavah.²⁹ Pripravljanje osnutkov teh dokumentov pod nadzorom sodnika je lahko pomembna naloga strokovnih sodelavcev.

(v) Administrativne naloge

33. Administrativne naloge običajno opravlja administrativno osebje, vendar v nekaterih državah članicah naloge, kot so pisanje uradnih zapisnikov obravnav, urejanje spisov, korespondenca s strankami, priprava uradnih različic odločb in zbiranje statističnih podatkov, opravljajo strokovni sodelavci.
34. Sodnike in strokovne sodelavce je treba s pravili ali smernicami seznaniti, katero delo se lahko prenese na strokovne sodelavce, in tako zagotoviti preglednost in odgovornost glede sprejemljive vključitve strokovnih sodelavcev v postopek odločanja.³⁰ V zvezi z delovanjem sodnega sistema je treba zlasti upoštevati, da so preobremenjeni sodniki lahko v veliki skušnjavi, da strokovne sodelavce aktivneje vključijo v proces sodnega odločanja.

D. Sodelovanje sodnikov in strokovnih sodelavcev

1. Strokovni sodelavci pod vodstvom sodnikov

35. Varstvo neodvisnosti sodstva je predpogoj vladavine prava. Ker strokovni sodelavci niso sodniki, nimajo pravice do sodniške neodvisnosti. Kot strokovni sodelavci niso

²⁷ Združeno kraljestvo.

²⁸ Andora, Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Monako, Romunija, Ruska federacija, Švedska, Švica.

²⁹ Mnenje CCJE št. 7 (2005), 42. odstavek.

³⁰ Glede pomena ureditve z akademskega vidika glej Nina Holvast, V senci sodnika – vključevanje strokovnih sodelavcev v delo nizozemskih okrožnih sodišč (*In the shadow of the judge - the involvement of judicial assistants in Dutch district courts*), 2017, str. 217–219.

neodvisni od sodnikov, ki jim pomagajo, zato morajo v tej vlogi upoštevati navodila slednjih.

2. *Vodstvena vloga sodnikov*

36. Kot je bilo že omenjeno, sodniki niso le menedžerji. Toda, če jim pri delu pomagajo strokovni sodelavci, morajo sodniki prevzeti vodstveno vlogo, kar vključuje zagotavljanje konstruktivnih povratnih informacij, pomoč pri razvoju, krepitev medsebojnega zaupanja in načrtovanje, katere naloge je mogoče prenesti na strokovnega sodelavca. Vodstvena vloga sodnikov je še posebej pomembna, če je sodelovanje s strokovnim sodelavcem namenjeno izobraževanju. Čim večje je število strokovnih sodelavcev, s katerimi sodnik sodeluje, tem pomembnejše so sodnikove vodstvene sposobnosti. Sodnike je treba naučiti, kako voditi, prenašati naloge in se sporazumevati ter kako sprejemati pomoč v obliki ustreznih nasvetov.

3. *Jasna navodila*

37. Sodniki morajo strokovnim sodelavcem dati jasna navodila in jim zagotoviti vse potrebne informacije, da lahko čim bolje opravijo delo.

4. *Medsebojno spoštovanje*

38. Sodniki in strokovni sodelavci bi morali spoštovati in ceniti vlogo in naloge drug drugega. Strokovni sodelavci morajo spoštovati omejitve svoje vloge v primerjavi z vlogo sodnika. Sodniki pa morajo ceniti in spoštovati pomemben prispevek strokovnih sodelavcev k delu sodišča.

5. *Izmenjava*

39. Strokovni sodelavec in sodnik lahko oziroma morata na podlagi medsebojnega spoštovanja in razumevanja njunih vlog sodelovati v medsebojno koristni izmenjavi mnenj. Ker nekateri posamezniki raje »razmišljajo na glas kot na papirju«, lahko sodnik na ta način koristno preveri svoja stališča, zlasti kadar odloča kot sodnik posameznik. Konstruktivne povratne informacije so koristne tako za strokovne sodelavce kot za sodnike.

6. *Ureditev medsebojnih odnosov na delovnem mestu*

40. Države članice bi morale priznati vlogo in naloge strokovnih sodelavcev. Nekatere medsebojne odnose sodnikov in strokovnih sodelavcev na delovnem mestu urejajo z zakonom ali notranjimi predpisi.³¹ Države članice bi morale opredeliti kritična vprašanja glede teh odnosov ter proučiti najboljše načine za njihovo razrešitev. To lahko storijo s predpisi, standardi ter smernicami ali kodeksi ravnanja za sodelovanje sodnikov in strokovnih sodelavcev. Instrumenti mehkega prava in etična pravila lahko prav tako pripomorejo k preprečevanju sporov med sodniki in strokovnimi sodelavci ter na primer pojasnijo, kako rešiti osebne konflikte.³²

³¹ Na Hrvaškem so strokovni sodelavci navedeni celo v ustavi.

³² Koristen primer je vzorčni kodeks ravnanja za pravne osebe in svetovalce na sodiščih in tožilstvih v Bosni in Hercegovini.

IV. Položaj strokovnih sodelavcev

A. Praksa v državah članicah

41. Informacije, ki so jih predložile države članice, kažejo na številne različne pristope, kako urediti položaj in organizacijo strokovnih sodelavcev. V večini držav članic strokovni sodelavci opravljajo delo na vseh vrstah in stopnjah sodišč. V nekaterih državah članicah delajo le na sodiščih višjih stopenj in ustavnem sodišču,³³ samo na ustavnem sodišču³⁴ ali na specializiranih sodiščih.³⁵ Strokovni sodelavci so lahko javni uslužbenci³⁶ ali zaposleni;³⁷ delajo za določen čas ali imajo dolgoročne pogodbe. V nekaterih državah so strokovni sodelavci lahko sodniki na sodiščih prve ali druge stopnje, ki kot strokovni sodelavci delajo za določen čas, nato pa se vrnejo na svoja sodniška mesta.³⁸ Ti dodeljeni sodniki, tudi medtem ko delo opravljajo kot strokovni sodelavci, ohranijo sodniški položaj na sodiščih, kjer so delali pred dodelitvijo.

B. Izbiranje strokovnih sodelavcev

1. Izbirni postopek

42. Strokovni sodelavci bi morali biti izbrani v preglednem postopku na podlagi objektivnih meril, ki temeljijo na dosežkih, upoštevajoč izkušnje, kvalifikacije, pravno znanje, integriteto, komunikacijske sposobnosti in motiviranost. Tudi raznolikost zaposlenih je lahko dejavnik v izbirnem postopku. Če je opravljanje dela strokovnega sodelavca predpogoj (formalni ali neformalni) za pridobitev sodniškega naziva, je to treba upoštevati v izbirnem postopku. Prav tako mora imeti v izbirnem postopku ustrezno težo izobraževalni namen sheme zaposlovanja strokovnih sodelavcev. Če je opravljanje dela strokovnega sodelavca obvezni pogoj za usposobljenost za opravljanje pravniškega poklica,³⁹ kot to velja v nekaterih državah članicah,⁴⁰ omenjenih načel ni mogoče v celoti upoštevati, saj mora imeti vsak ustrezen kandidat možnost, da pridobi potrebne kvalifikacije za opravljanje pravniškega poklica.

2. Zunanja neodvisnost sodstva

43. Neodvisnost sodstva je treba zaščititi pred zunanjimi vplivi (zunanja neodvisnost).⁴¹ Zaradi njihove vključenosti v postopek sodnega odločanja je treba neodvisnost sodstva zagotoviti tudi pri izbirnem postopku strokovnih sodelavcev. Pri tem bi za izbiro morale biti odgovorno sodstvo in ne izvršilna veja oblasti. Poleg tega je za izbiro kakovostnih kandidatov z veččinami, potrebnimi za delo na sodišču, načeloma najbolj primerno

³³ Avstrija, Ciper, Danska, Nemčija (na sodiščih prve in druge stopnje za določen čas delajo diplomanti (*Referendare*), ker je to pogoj za usposobljenost za opravljanje pravniškega poklica), Irska, Luksemburg, Norveška, Španija, Združeno kraljestvo.

³⁴ Italija.

³⁵ Albanija.

³⁶ Andora, Avstrija, Azerbajdžan, Belgija, Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Ciper, Danska, Finska, Francija, Gruzija, Islandija, Litva, Luksemburg, Monako, Romunija, Ruska federacija, Slovenija, Španija, Švedska, Švica.

³⁷ Bosna in Hercegovina, Češka, Francija, Latvija, Malta, Moldavija, Norveška, Poljska, Španija, Združeno kraljestvo.

³⁸ Zlasti v Nemčiji in Španiji, vendar so različice modela prisotne tudi v Albaniji, Avstriji, na Hrvaškem in v Sloveniji.

³⁹ Odvisno od nacionalnega pravnega sistema posamezne države, lahko v tem smislu pravniški poklic pomeni opravljanje dela v vlogi odvetnika in/ali tožilca in/ali sodnika.

⁴⁰ Nemčija in Slovenija, v nekaterih pogledih Avstrija in Belgija. Teh pripravnikov ali *Referendare* ne gre enačiti s polno usposobljenimi strokovnimi sodelavci, ki dalj časa pomagajo sodnikom na vseh sodiščih (Slovenija, Belgija) ali na najvišjih sodiščih (Avstrija in Nemčija).

⁴¹ Glej Priporočilo CM/Rec(2010)12, 11.–21. odstavek, glej sodbo CJEU z dne 27. februarja 2018 – *Associação Sindical dos Juízes Portugueses proti Tribuna de Contas* – zadeva št. C 64/16, 44. odstavek.

sodstvo, zlasti če obstaja potreba po strokovnem znanju na določenih pravnih področjih.

3. *Notranja neodvisnost*

44. Neodvisnosti sodstva ni mogoče kršiti le z zunanjimi vplivi, temveč tudi z ukrepi, sprejetimi v okviru sodstva (notranja neodvisnost).⁴² Ker strokovni sodelavci tesno sodelujejo s sodniki, morajo biti vredni zaupanja, usposobljeni in motivirani, tako da se sodniki lahko nanje zanesejo. To je še zlasti pomembno, če so strokovni sodelavci dodeljeni posameznemu sodniku ali senatu sodnikov. V teh primerih bi moral imeti sodnik, ki sodeluje z določenimi strokovnimi sodelavci, besedo pri njihovem izboru in dodelitvi.

4. *Trajanje zaposlitve*

45. Države članice imajo različne pristope glede trajanja časovnega obdobja, za katerega se zaposlujejo strokovni sodelavci. V večini držav članic je lahko delo strokovnega sodelavca stalni poklic.⁴³ Čeprav v teh državah delovno mesto strokovnega sodelavca običajno ni opredeljeno kot stalni poklic, lahko strokovni sodelavci v praksi delo opravljajo dalj časa ali celo do upokojitve. To se lahko zgodi zlasti v državah, kjer naj bi delovno mesto strokovnega sodelavca služilo kot odskočna deska za pridobitev sodniškega naziva. Če ne pride do zaposlitve zadostnega števila sodnikov, lahko strokovni delavci »obtičijo« na svojem delovnem mestu.⁴⁴ V drugih državah je delo strokovnega sodelavca kratkotrajna zaposlitev, ki ima tudi izobraževalni namen.⁴⁵
46. Sistema dolgotrajne oziroma kratkotrajne zaposlitve imata oba svoje prednosti in pomanjkljivosti. Na eni strani lahko izkušeni strokovni delavci izboljšajo učinkovitost sodišč. Če se ti pogosto menjujejo, je namreč potreben čas, da se usposobijo preden postanejo koristni. Izkušeni strokovni sodelavci lahko prihranijo čas in bolj samostojno opravljajo rutinske zadeve. Na drugi strani je predolgo opravljanje dela v vlogi strokovnega sodelavca povezano tudi s pomanjkljivostmi. Zelo izkušeni strokovni sodelavci lahko pridobijo prevelik vpliv na postopek sodnega odločanja, kar je lahko problematično z vidika jamstev iz 6. člena EKČP. Če ima delo strokovnega sodelavca izobraževalni namen, je njihov poklicni razvoj na drugih delovnih mestih še posebej pomemben. Poleg tega lahko redno menjavanje strokovnih sodelavcev prispeva k večji dinamičnosti in razvoju sodnikov ter sodišč.
47. Če se strokovni sodelavci zaposlujejo za dlje časa, bi morale države članice oziroma sodni sistemi prevzeti odgovornost, ki jo imajo kot delodajalec, in izkušenim strokovnim pomagati pri njihovem razvoju z zagotovitvijo usposabljanj ter višjih delovnih mest. Taki strokovni delavci bi lahko napredovali na pomembnejša mesta v sodni upravi ali višjih sodiščih.
48. Če posamezni sodni sistem to dopušča, je treba najboljše strokovne sodelavce spodbujati in podpirati na njihovi poti, da postanejo sodniki. Na ta način se sodni sistem lahko opre na sodniške kandidate, ki jih odlikuje celovito razumevanje nalog in vloge sodnika. Z nadgrajevanjem njihovih izkušenj je mogoče zmanjšati potrebe po usposabljanju in prispevati k razvoju učinkovitega sodnega sistema.

⁴² Glej Priporočilo CM/Rec(2010)12, 22.–25. odstavek, glej sodbo CJEU z dne 27. februarja 2018 – *Associação Sindical dos Juízes Portugueses proti Tribuna de Contas* – zadeva št. C 64/16, 44. odstavek.

⁴³ Andora, Azerbajdžan, Belgija, Bosna in Hercegovina, Bolgarija, Ciper, Gruzija, Švica, Latvija, Litva, Moldavija, Monako, Norveška, Romunija.

⁴⁴ Hrvaška, Slovenija.

⁴⁵ Avstrija, Češka, Danska, Finska, Francija, Nemčija, Irska, Luksemburg (še ni veliko izkušenj), Norveška, Poljska, Švedska, Združeno kraljestvo.

49. Države članice se spodbuja, da najdejo ravnovesje med prednostmi in pomanjkljivostmi dolgotrajne in kratkotrajne zaposlitve strokovnih sodelavcev. Trajanje zaposlitve ne sme biti prekratko, tako da lahko strokovni sodelavci zagotovijo kakovostno pomoč in pridobijo dragocen vpogled v delo sodišč. Po drugi strani pa, upoštevaje zgoraj pojasnjena tveganja, ne bi smeli predolgo ostati v isti vlogi.

C. Ocenjevanje

50. Če se uspešnost strokovnih sodelavcev ocenjuje, bi moral oceno opraviti sodnik ali sodniki, s katerimi je strokovni sodelavec sodeloval. To je še posebej pomembno, če ima delo v vlogi strokovnega sodelavca izobraževalni namen. Ocene in priporočila iz časa opravljanja dela lahko znatno vplivajo na poklicne možnosti strokovnega sodelavca. Oceno uspešnosti je treba opraviti v skladu z objektivnimi merili, upoštevajoč pravno usposobljenost, integriteto, motiviranost in učinkovitost strokovnega sodelavca. Čeprav ocenjevanje uspešnosti strokovnih sodelavcev ni problematično z vidika neodvisnosti sodstva, se lahko kot smernice upoštevajo načela, ki so se izoblikovala za ocenjevanje sodnikov.⁴⁶ Tako kot sodnik mora imeti v postopku ocenjevanja uspešnosti tudi strokovni sodelavec možnost, da o tem izrazi svoje mnenje.

D. Izobraževanje

51. V nenehno spreminjajočem se pravnem okolju bi moralo sodstvo razviti kulturo samoizpopolnjevanja in izobraževanja sodnikov.⁴⁷ Te možnosti za izobraževanje bi morale biti na voljo strokovnim sodelavcem, da bi izboljšali svojo usposobljenost za pomoč sodnikom. Če obstaja sistem izobraževanja za sodnike, bi moral ta nuditi izobraževanje tudi za strokovne sodelavce, upoštevajoč njihove potrebe po izobraževanju. Tako izobraževanje je še posebej pomembno, če strokovni sodelavec namerava postati sodnik.

E. Organizacija

52. Iz odgovorov držav članic izhaja, da obstajajo predvsem trije različni načini organizacije strokovnih sodelavcev. Strokovni sodelavec ali več strokovnih sodelavcev lahko sodeluje z enim sodnikom.⁴⁸ Strokovni sodelavci so lahko dodeljeni tudi senatu sodnikov.⁴⁹ Tretji način je, da so strokovni sodelavci združeni v eno skupino in sodelujejo z različnimi sodniki.⁵⁰ Četrta možnost, ki se redko uporablja, pa je oblikovanje ekip strokovnih sodelavcev za sodelovanje v posebnih zadevah.⁵¹
53. V vsakem sodnem sistemu je treba skrbno proučiti, kateri način najbolj ustreza njegovi pravni tradiciji in sodnemu sistemu. Vsak od navedenih načinov organizacije ima svoje prednosti in pomanjkljivosti. Kadar sodniki tesno sodelujejo z istim strokovnim sodelavcem ali strokovnimi sodelavci, lahko vzpostavijo visoko stopnjo medsebojnega zaupanja. V tem primeru bi morali imeti sodniki besedo pri dodelitvi strokovnih sodelavcev. Da bi lahko sodniki skrbno pregledali njihovo delo, število strokovnih

⁴⁶ Glej Mnenje CCJE št. 17 (2014).

⁴⁷ Glej Mnenje CCJE št. 4 (2003).

⁴⁸ To je lahko znano kot "kabinetni sistem": Avstrija, Azerbajdžan, Belgija, Bosna in Hercegovina, Bolgarija, Ciper, Gruzija, Nemčija, Irska, Latvija, Litva, Malta, Moldavija, Poljska, Ruska federacija, Španija (na ustavnem sodišču), Združeno kraljestvo, Ukrajina; to je tudi praksa na Sodišču Evropske unije.

⁴⁹ Andora, Belgija, Švica, Češka, Finska, Nemčija, Islandija, Romunija, Slovenija, Švedska.

⁵⁰ Andora, Avstrija, Bosna in Hercegovina, Danska, Finska, Irska, Latvija, vrhovno sodišče Litve, Luksemburg, Monako, Norveška, Španija; to je tudi praksa na Evropskem sodišču za človekove pravice.

⁵¹ Včasih Finska; to je tudi praksa na Mednarodnem kazenskem sodišču.

sodelavcev, dodeljenih posameznemu sodniku, ne sme biti preveliko. Prednost sistema, v katerem so strokovni sodelavci združeni v eno skupino, pa je lahko ta, da sodniki sodelujejo s strokovnimi sodelavci različnih sposobnosti.

F. Plačilo

54. Dlje ko strokovni sodelavci delajo na sodiščih, bolj pomembno je, da je njihovo delo primerno plačano. Ne samo, da je treba priznati pomen dela, ki ga opravljajo, premalo plačano delo pomeni tudi korupcijsko tveganje.

G. Poklicno ravnanje

1. Nepristranskost

55. Stranke, ki pridejo na sodišče, pričakujejo nepristranskost tako sodnika, ki obravnava njihovo zadevo, kot tudi strokovnega sodelavca, ki mu pri tem pomaga. Strokovni sodelavci morajo zato razkriti kakršno koli navzkrižje interesov. Poleg tega bi morale države članice razmisliti o uvedbi pravil, ki bi zahtevale izločitev strokovnega sodelavca na podlagi enakih meril, kot se uporabljajo za izločitev sodnikov.⁵² CCJE državam članicam priporoča, naj razmislijo o uvedbi pravil, na podlagi katerih stranke lahko izpodbijajo, da v zadevi sodeluje določeni strokovni sodelavec.

2. Zaupnost

56. Strokovni sodelavci morajo varovati tajnost vseh informacij, ki jih pridobijo pri svojem delu. To je bistvenega pomena za komuniciranje zunaj sodišča, na primer s prijatelji, na družbenih omrežjih, z mediji, s strankami ter z izvršilno in zakonodajno vejo oblasti. Pomembno pa je tudi znotraj sodišča, na primer v komunikaciji s predsednikom sodišča in vodstvom sodišča. Predpisi o zaupnosti morajo seveda spoštovati pravice in svoboščine, zagotovljene v 10. členu EKČP in drugih ustreznih določbah te konvencije.

3. Neodvisnost

57. Strokovni sodelavci nastopajo v dvojni vlogi: so del sodne uprave in hkrati sodnikom pomagajo pri opravljanju njihovih neodvisnih nalog. Spoštovanje in spodbujanje sodniške neodvisnosti je zato pomembna naloga strokovnih sodelavcev, ki se mora izraziti v njihovem položaju. Z ureditvijo nalog, zakonskih pravic in položaja strokovnih sodelavcev mora biti zagotovljeno, da znotraj ali zunaj sodstva ne pride do zlorabe njihove dvojne vloge in s tem do posega v neodvisnost sodnikov. Če si na primer navodila sodnika, ki obravnava določeno zadevo, in sodne uprave nasprotujejo, je treba upoštevati odločitev sodnika.

4. Standardi etičnega in poklicnega ravnanja

58. Strokovni sodelavci – zlasti tisti, ki so vključeni v postopek izdelave osnutkov odločb – opravljajo pomembne naloge v sodstvu. Njihovo ravnanje lahko neposredno vpliva na zaupanje družbe in strank, ki uveljavljajo sodno varstvo. CCJE zato državam članicam priporoča, naj pripravijo standarde etičnega in poklicnega ravnanja za strokovne sodelavce, ki bodo odraz njihove vloge in nalog, ki jih opravljajo.⁵³ Ne glede na že poudarjene znatne razlike med vlogo sodnikov in strokovnih sodelavcev so številna načela, izražena v standardih o etičnem in poklicnem ravnanju sodnikov, pomembna

⁵²Kot na Hrvaškem, v Romuniji, v Sloveniji in v Švici.

⁵³Za primer glej vzorčni kodeks ravnanja za pravne osebe in svetovalce na sodiščih in tožilstvih v Bosni in Hercegovini.

tudi za strokovne sodelavce. Strokovni sodelavci morajo delovati pošteno, dostojno in nepristransko ter skrbno in strokovno opravljati svoje naloge.

V. Sklepne ugotovitve – priporočila

1. Sprejemanje odločitev je osrednja naloga sodnikov v vseh pravnih sistemih (18. odstavek). Strokovni sodelavci morajo sodnikom zagotavljati pomoč pri njihovem delu, ne pa jih nadomeščati (19. odstavek). Zato se na račun zaposlovanja strokovnih sodelavcev ne bi smelo zanemariti imenovanja zadostnega števila sodnikov (14. odstavek).
2. Sposobni strokovni sodelavci lahko sodnikom zagotavljajo dragoceno pomoč in s tem prispevajo k izboljšanju dela sodišča na vseh ravneh (11. in 15. odstavek). Strokovni sodelavci so lahko zlasti pomembno orodje za izboljšanje učinkovitosti sodišč (13. odstavek). Države članice morajo skrbno premisliti, ali bodo zaposlile strokovne sodelavce, in če, na katerih stopnjah sodišč bodo ti delovali ter kako bo organizirano njihovo delo, da bodo pripomogli h kakovosti in pravočasnosti, s tem pa tudi učinkovitosti sodnega sistema. (15. odstavek).
3. Države članice morajo zagotoviti ustrezna denarna sredstva za zaposlitev usposobljenega sodnega osebja, vključno – če jih zaposlujejo - s strokovnimi sodelavci (13. odstavek).
4. Zaradi varstva pravic strank v skladu s 6. členom EKČP morajo sodniki obvladovati pravne in dejanske vidike zadeve, tako da sprejemanje sodnih odločitev v celoti ostane v njihovih rokah (18. odstavek). Bolj ko so strokovni sodelavci vključeni v postopek sprejemanja odločitev in večja je delovna obremenitev sodnikov, pomembneje je, da so sodstvo in sodniki pozorni, da sodniki ohranijo nadzor s skrbnim spremljanjem dela strokovnih sodelavcev (14. in 22. odstavek).
5. Države članice bi morale razmisliti o uvedbi pravil ali smernic, ki bi sodnike in strokovne sodelavce seznanile s tem, katero delo se lahko prenese na strokovne sodelavce, in tako zagotoviti preglednost in odgovornost glede sprejemljive vključitve strokovnih sodelavcev v postopek odločanja (34. odstavek).
6. Države članice bi morale razmisliti o ureditvi položaja strokovnih sodelavcev, upoštevaje njihovo izbiranje, plačilo, ocenjevanje, organizacijo, potrebe po izobraževanju in – če je to primerno – položaj strokovnih sodelavcev, zaposlenih dalj časa (41.–54. odstavek).
7. Države članice se spodbuja, da najdejo ravnovesje med prednostmi in pomanjkljivostmi dolgotrajne in kratkotrajne zaposlitve strokovnih sodelavcev (49. odstavek). Če posamezni sodni sistem to dopušča, je treba najboljše strokovne sodelavce spodbujati in podpirati na njihovi poti, da postanejo sodniki (48. odstavek).
8. Za izbiro strokovnih sodelavcev v preglednem postopku in na podlagi objektivnih meril, ki temeljijo na dosežkih, bi morale biti odgovorno sodstvo, in ne izvršilna veja oblasti (42. in 43. odstavek).
9. Ravnanje strokovnih sodelavcev lahko neposredno vpliva na zaupanje družbe in strank, ki uveljavljajo sodno varstvo. Pravila in smernice bi zato morali zagotoviti usmeritve glede medsebojnih odnosov na delovnem mestu sodnikov in strokovnih

sodelavcev ter etičnega in poklicnega ravnanja strokovnih sodelavcev (35.–40. in 58. odstavek).

10. Strokovni sodelavci morajo varovati tajnost vseh informacij, ki jih pridobijo pri svojem delu (56. odstavek).
11. Strokovni sodelavci morajo razkriti kakršno koli navzkrižje interesov. Države članice bi morale razmisliti o uvedbi pravil o izločitvi in izpodbijanju sodelovanja strokovnih sodelavcev, ki bi bila podobna tistim, ki se uporabljajo za sodnike (55. odstavek).
12. Tesno sodelovanje strokovnih sodelavcev in sodnikov se ne sme zlorabljati zunaj ali znotraj sodstva, da ne bi prišlo do posega v neodvisnost sodnikov (57. odstavek).